

RURÁLNÍ KULTURNÍ DĚDICTVÍ

AGROTURISTIKA

VENKOVSKÝ CESTOVNÍ RUCH

Cestovní ruch – definice

- ❖ Důležitým mezníkem byl rok **1942**, kdy švýcarští autoři Walter Hunziker a Kurt Krapf publikovali Všeobecnou nauku cestovního ruchu, ve které cestovní ruch definovali jako **„soubor vztahů a jevů, které vyplývají z pobytu na cizím místě, pokud cílem pobytu není trvalý pobyt nebo výkon výdělečné činnosti“**.
- ❖ Roku **1975** na tuto definici navázal Claude Kaspar, který cestovní ruch definoval jako **„souhrn vztahů a jevů, které vyplývají z cestování anebo pobytu osob, přičemž místo pobytu není hlavním ani trvalým místem bydlení nebo zaměstnání“**. V 80. letech 20. století se tato definice stala oficiální definicí Mezinárodního sdružení vědeckých pracovníků cestovního ruchu (AIEST – Association Internationale d'Experts Scientifique du Tourisme).
- ❖ Světová organizace cestovního ruchu (WTO – World Tourism Organisation) uspořádala roku **1991** v kanadském městě Ottawa mezinárodní konferenci o statistice cestovního ruchu. Zde byl přijat návrh, že cestovním ruchem se rozumí **„činnost osoby cestující na přechodnou dobu do místa ležícího mimo její běžné prostředí (mimo místo bydliště), a to na dobu kratší než je stanovená, přičemž hlavní účel cesty je jiný než výkon výdělečné činnosti v navštíveném místě“**. Zmiňovanou „stanovenou dobou“ se v mezinárodním cestovním ruchu rozumí jeden rok, v domácím cestovním ruchu se jedná o šest měsíců.

Cestovní ruch

❖ soubor činností zaměřených na uspokojování potřeb souvisejících s cestou a pobytem osob mimo místo jejich trvalého bydliště, zpravidla ve volném čase, za účelem zotavení, poznání, kulturního a sportovního vyžití, ozdravných pobytů, společenského kontaktu a *pracovních cest*

❖ značnou část těchto potřeb lze uspokojit i mimo rámec cestovního ruchu, ale právě účast na cestovním ruchu představuje vyšší stupeň jejich uspokojení

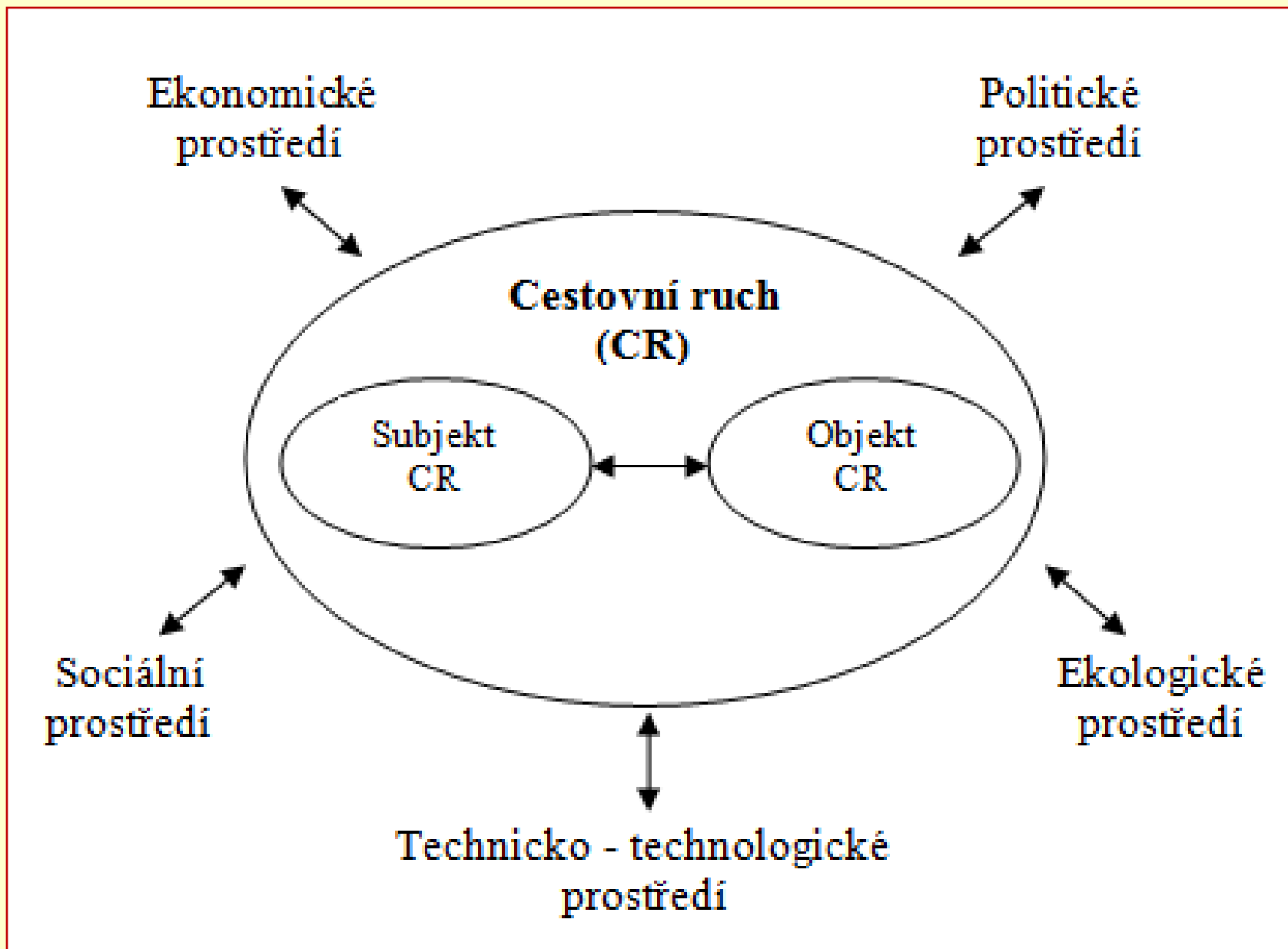
❖ podmínkou cestovního ruchu je dočasný pobyt osob mimo místo jejich trvalého bydliště, a to za účelem rekreace, odpočinku a zábavy, ale ne za účelem výdělečné činnosti

Koncepce rozvoje cestovního ruchu – důležitá součást politiky cestovního ruchu

Trvale udržitelný rozvoj

❖ rozvoj, který zabezpečuje uspokojení současných potřeb, aniž by ohrozil možnosti uspokojení potřeb generací budoucích; nesnižuje rozmanitost přírody a uchovává přirozené funkce ekosystémů

System cestovního ruchu (Hesková a kol., 2011)

System cestovního ruchu

Subjekt cestovního ruchu

❖ je představován účastníkem cestovního ruchu, kterým je z ekonomického hlediska každý, „*kdo uspokojuje svoje potřeby spotřebou statků cestovního ruchu v době cestování a pobytu mimo místo trvalého bydliště a obvykle ve volném čase*“. Subjekt cestovního ruchu je tedy nositelem poptávky a spotřebitelem produktu cestovního ruchu.

Objekt cestovního ruchu

❖ je nositelem nabídky a je tvořen cílovým místem, podniky, institucemi a souborem služeb cestovního ruchu (viz produkty cestovního ruchu)

Okolí systému cestovního ruchu

❖ je tvořeno vnějším prostředím – tedy prostředím ekonomickým, politickým, sociálním, technicko-technologickým a ekologickým

Subjekt cestovního ruchu

Návštěvník

❖ osoba, která v domácím cestovním ruchu cestuje na jiné místo v zemi svého trvalého bydliště na kratší dobu než šest měsíců. V zahraničním cestovním ruchu cestuje do jiné země na dobu nepřesahující jeden rok s tím, že hlavní účel cesty je v obou případech jiný než výkon výdělečné činnosti.

Výletník

❖ návštěvník, který cestuje na dobu kratší než 24 hodin s tím, že nepřenocuje v navštíveném místě

Turista

❖ osoba, která v rámci cestovního ruchu splňuje kritéria návštěvníka. Účast turistů na cestovním ruchu je spojena s minimálně jedním přenocováním.

Z hlediska délky pobytu se přitom rozlišuje:

- turista na dovolené – pobývá na daném místě více než určený počet nocí nebo dní (v ČR 2 až 3 noci)

- krátkodobě pobývající turista – cestuje na dobu nepřekračující určený počet nocí nebo dní, ale zahrnuje pobyt alespoň s jedním přenocováním

Šetrné formy cestovního ruchu

- představují takový rozvoj cestovního ruchu, který nenarušuje životní prostředí

Zelený cestovní ruch

❖ představuje aktivní formy cestovního ruchu ve volné přírodě a v mírně osídlených oblastech, respektující a chránící přírodu

Ekoturistika

❖ cestovní ruch zaměřený na poznávání přírody a orientovaný na poznávání přírodních rezervací, národních parků a chráněných krajinných oblastí tak, aby nebyly cestovním ruchem narušovány. Vyznačuje se vysokou mírou odpovědnosti a ohleduplnosti návštěvníků vůči přírodě a její ochraně.

Alternativní cestovní ruch

❖ cestovní ruch v malých skupinkách, který respektuje potřeby a zvyky místní komunity a probíhá většinou na venkově – Venkovský cestovní ruch

Venkovský cestovní ruch (*Rural Tourism*)

❖ rekreační forma cestovního ruchu, spojená s pobytem ve venkovském prostředí a se snahou účastníků maximálně se pohybovat ve volné přírodě

❖ definici lze rozšířit o možnost ubytování ve vesnických domech a ubytovacích zařízeních na venkově, kde je součástí nabídky i možnost stravování nebo vlastní přípravy stravy a také možnost zapojit se do různých činností spojených s pobytem na venkově (práce na poli, péče o dobytek atd.)

DĚLENÍ / FORMY:

1/ Vesnická turistika

2/ Agroturistika

3/ Ekoagroturistika

4/ Cykloturistika

5/ Stezky dědictví

6/ Chalupaření

7/ Chataření

1/ Vesnická turistika

- bezprostředně spjata s přírodou, krajinou a venkovským prostředím
- decentralizace ubytovacích zařízení (například využití rekreačních chalup nebo ubytování v soukromí na venkově)

2/ Agroturistika

- aktivní odpočinek v prostředí hospodářského dvora či zemědělské usedlosti
- netradiční zážitky spojené s poznáváním života a práce v rámci zemědělského hospodářství na venkově
- rovněž poznávání řemesel, tradic, farmářské činnosti a podobně
- je provozována podnikateli v zemědělské prvovýrobě a slouží jim jako hlavní nebo další zdroj k udržení nebo rozšíření hlavního podnikatelského programu, tj. výroby zemědělských produktů (rostlinných či živočišných)
- zvláštnost agroturistiky na rodinné farmě spočívá v tom, že turista se volně pohybuje v provozním prostředí zemědělského podnikatele, má možnost se seznámit se vším, co tvoří zemědělskou usedlost. Jde zejména o hospodářská zvířata a hospodářské objekty a movitosti – vybavení (stáje, chlévy, stodoly, sýpky, kůlny, zemědělské nástroje, nářadí, stroje apod.).

3/ Ekoagroturistika (Ekoagroturismus)

- pobyty na ekologicky hospodařících farmách produkujících **BIO-produkty**
- ekologická farma nepoužívá při pěstování rostlin a chovu zvířat žádné syntetické chemikálie, hnojiva, hormonální přípravky, umělá barviva či konzervační látky. Zvířata jsou chována přirozeným způsobem a krmena bez používání masokostních mouček apod.
- produkty ekologického zemědělství podléhají přísné kontrole a splňují mezinárodní standardy a mohou používat ochrannou **známku BIO**
- podstatným znakem je nejen sepětí s farmářskou rodinou, ale i účast na zemědělských pracích a konzumace produktů jejich ekologického zemědělství

4/ Cykloturistika

- představuje aktivní cestování zaměřené na poznávání přírodních a společenských zajímavostí v určité oblasti na kole (často jde o speciálně upravené cestovní kolo). Pro účely cestovního ruchu se často kombinují druhy dopravy (vlak, jízda na kole), pro cyklisty jsou poskytovány speciální servisní služby atd. Cyklistika je podporována budováním nových cyklotras a cyklostezek.

4/ Cykloturistika

Cyklotrasa:

- komunikace pro cykloturistiku, která využívá stávajících místních a účelových komunikací včetně polních a lesních cest, silnic II. a III. třídy s nízkou frekvencí provozu. Cyklotrasa je označena speciální značkou.

Cyklostezka:

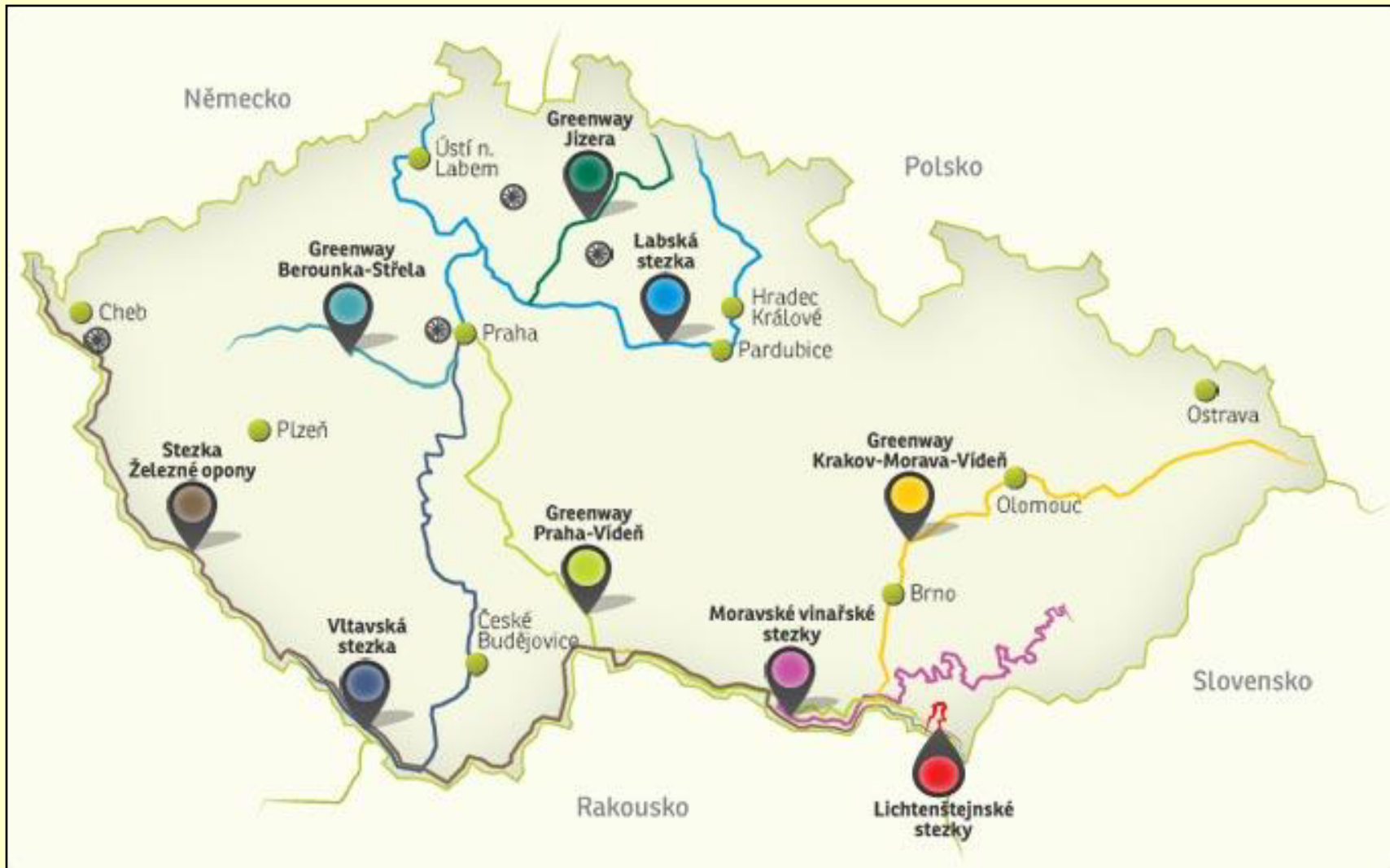
- jde o společnou stezku pro cykloturistiku a pěší turistiku. Jedná se o účelovou komunikaci s vyznačením pruhu na vozovce, má zpevněný povrch a většinou je oddělena od frekventované silniční dopravy. Vedle dopravních značek pro motoristy jsou zde umístěny i speciální značky pro cyklisty.

Zelené stezky – Greenways:

- jsou podle definice European Greenways Associations komunikace, které jsou určeny pro bezmotorovou dopravu, tj. zejména pro pěší turistiku, cykloturistiku, turisty pohybující se na kolečkových bruslích, dále pro jízdu na koni nebo pro vozíčkáře. Jde tedy o přirozený nebo uměle vytvořený koridor využitelný pro rekreaci, který často vede podél říčních toků, vyhlídkových tras apod.

Greenways v České republice:

(www.greenways.cz)

5/ Stezky dědictví

- jde o dobře propojenou síť **přírodního a kulturního bohatství/dědictví**
- jsou profesionálně připravovány místními multidisciplinárními týmy; součástí stezek dědictví je značení v terénu a informační tabule
- jde o protiváhu masové turistiky (probíhají již v severních Čechách, na Šumavě, na Vysočině, na severní, jižní a východní Moravě...)
- aktuální témata: česká a moravská tradiční gastronomie; péče a ochrana přírodního a kulturního dědictví atd.
- www.heritage-trails.cz

Hotel Bukovanský mlýn

6/ Chalupaření

- využívání vlastních chalup a jejich okolí k rekreaci
- oživuje venkov a přispívá k udržování objektů a jejich okolí (mnohdy i nemovitých kulturních památek)

7/ Chataření

- liší se od chalupaření tím, že chata je objektem nepostaveným pro bydlení, ale pro rekreaci svých vlastníků nejčastěji jako sezónní objekt individuální rekreace

Vývoj venkovské turistiky

Zájem o rekreaci na venkově se objevil už **v 19. století jako reakce na stres a špínu rozvíjejících se průmyslových měst a aglomerací.**

Romantika venkovského prostředí vzbuzovala a zároveň také symbolizovala lásku k domovině.

Zájmu o venkovskou turistiku využily železniční společnosti. Například Alpy a americké a kanadské Skalisté hory byly prvními místy venkovské turistiky podporovanými železničním marketingem a kapitálovými investicemi.

I v **dřívějším Československu** byl venkovský cestovní ruch oblíbený, rodiny z měst jezdily na tzv. „letní byty“ na venkov. Často bývaly ubytovány u příbuzných a známých, kde se také stravovaly.

Po druhé světové válce: Negativní dopad na agroturistiku měla nucená kolektivizace (zakládání jednotných zemědělských družstev); fakticky byly zlikvidovány do té doby tradičně hospodařící zemědělské usedlosti. Jistým zástupcem za agroturistiku se tak u nás stalo chataření a chalupaření.

Moderní venkovská turistika se začala prosazovat v 70. až 90. letech 20. století.

Venkovská turistika a její projevy

Projevy venkovské turistiky se v literatuře rozlišují podle různých znaků. Například podle Marie Stříbrné (2005) jsou to následující typická kritéria:

- ❖ **ohleduplný vztah k přírodě a krajině, respektive krajina je turistickou atrakcí**, o kterou je třeba pečovat a dále ji zvelebovat
- ❖ **decentralizované ubytování s omezenou ubytovací kapacitou, což umožňuje** eliminovat negativní dopady, které s sebou nese masová turistika
- ❖ komorní, téměř **rodinné zázemí** (což je typické zejména pro agroturistiku)
- ❖ pochopení pro **individuální aktivity návštěvníků a turistů**
- ❖ **zázemí v horských a podhorských oblastech, kde s podporou zemědělství** představuje venkovská turistika originální nabídku služeb a cestovního ruchu, včetně poskytování čerstvých produktů vlastního hospodaření hostům
- ❖ **pronájem chat a chalup**, tzv. druhého bydlení, což je specifický český fenomén

Organizace podporující venkovskou turistiku

Svaz venkovské turistiky a agroturistiky, z. s. (www.svazvta.cz)

- dobrovolné, nepolitické profesní sdružení podnikatelů ve venkovském cestovním ruchu a dalších příznivců. Svaz byl založen v roce 1997 a je členem **Svazu obchodu a cestovního ruchu a Evropské asociace svazů pro venkovskou turistiku – Eurogites** (www.eurogites.com)

- snaží se přispět k ekonomickému, kulturnímu a společenskému oživení venkova, obnově jeho tradic, údržbě krajiny i ke stabilizaci jeho osídlení

Vybrané projekty (produkty):

Oficiální jednotná klasifikace ubytování v soukromí

Kategorizace zařízení agroturistiky, venkovské a zážitkové turistiky

Prázdniny na venkově

Zelené prázdniny (garantují „eko“ kvalitu)

Národní festival venkovské turistiky a agroturistiky ŽIVO

**Svaz venkovské
turistiky
a agroturistiky**

Moravské vinařské stezky

- jsou dlouhodobým projektem rozvoje vinařství a turistiky na jižní Moravě a jsou přímo řízeny programem Zelené stezky – Greenways (www.stezky.cz)

Evropské centrum pro ekoagroturistiku / European Centre for Ecology and Tourism – ECEAT (www.eceat.cz)

- Evropské centrum pro ekoagroturistiku u nás (ECEAT CZ) bylo jako samostatný subjekt založeno v roce 1994 v podobě Nadace ECEAT, se změnou zákona nadace ukončila činnost a bylo založeno stejnojmenné občanské sdružení, jež je aktivní do současné doby
- v 90. letech 20. století byl ECEAT jedinou organizací v ČR, jež se zabývala rozvojem agroturistiky či ekoagroturistiky
- dnes se ECEAT věnuje především rozvoji systému ECEAT QUALITY LABEL a dlouhodobému projektu **Stezky dědictví**

ECEAT QUALITY LABEL

- je mezinárodní značka pro podniky cestovního ruchu s přínosem pro udržitelný rozvoj
- mohou ji využívat ty podniky, které splní kritéria ECEAT (jde například o podporování ekologického hospodaření, šetrné nakládání s vodou a energiemi, využívání „zelených“ stavebních technik, přispívání k ochraně životního prostředí a kulturního dědictví nebo podporování místní ekonomiky apod.)

Další orgány a organizace v oblasti venkovského cestovního ruchu

- Česká centrála cestovního ruchu /Czech Tourism/
- Národní informační středisko ČR
- Asociace turistických informačních středisek A.T.I.S
- PRO-BIO Svaz ekologických zemědělců ČR
- LEA - Liga Ekologických Alternativ
- Ministerstvo zemědělství ČR
- Ministerstvo pro místní rozvoj ČR
- Ministerstvo životního prostředí ČR
- Evropský orientační a záruční fond pro zemědělství (EAGGF) – podporování rozvoje venkova
- Asociace vzdělávacích zařízení pro rozvoj venkovského prostoru
- Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development*)

Produkty agroturistiky

Turisté, kteří se rozhodnou prožít dovolenou na farmě, často chtějí poznat, jak se bavili naši předci. Proto vyhledávají tradiční, nebo dnes už méně tradiční, venkovské způsoby trávení času a akce.

V první řadě se jedná hlavně o ubytování na farmě a spoluprožívání **pracovního cyklu v zemědělství**, který je pro dnešní turisty méně známý. Jde o oblíbený sběr ovoce, zeleniny, práce v senoseči, žňové a úklidové práce, ošetřování malých zvířat – drůbeže, králíků, holubů atd.

Základní produkty agroturistiky (výběr):

- ❖ akce a slavnosti, lidové zvyky provázející venkovský přírodní i náboženský rok, tradiční svátky a činnosti (pout', posvícení, masopust, letní slavnosti a zábavy, zvyky vánoční a velikonoční, dožínky, vinobraní, vesnické zabijačky atd.)
- ❖ účast turistů na zemědělských pracích ubytovávajícího statku nebo u sousedů
- ❖ výstavy nejen uměleckých řemesel: kovářství, sklářství, řezbářství; ukázky domácích dovedností: vyšívání, paličkování, košíkářství atd., a to zejména s vazbou přímo na konkrétní místo a region

Rodinná ekofarma Husák, osada „Na Louži“, Sněžné
(okr. Žďár nad Sázavou)

**Ekofarma Pospíšilových
v Holubí Zhoři, Velká
Bíteš (okr. Žďár nad
Sázavou)**

Dopady agroturistiky

Pozitivní dopady (výběr):

- udržení a vytváření nových pracovních míst, rozmanitost pracovních příležitostí
- zachování služeb
- podpora zemědělských hospodářství (rodinných farem)
- podpora lesního hospodářství
- ochrana přírody, ochrana a tvorba krajiny, zlepšování životního prostředí
- rozvoj menších obcí
- zajištění kulturního vyžití
- záchrana historických staveb a území
- průnik nových myšlenek a iniciativ do venkovské společnosti

Negativní dopady (výběr):

- znečištění vody plynoucí ze špatně řízeného hospodaření s kanalizačními vodami a s pevnými odpady z ubytovacích zařízení a jejich vybaveností
- znečištění vzduchu plynoucí z nadměrného využívání automobilů turisty
- zvýšená úroveň hlukového pozadí plynoucí z hlučných turistických aktivit a z automobilů turistů
- automobilová doprava a chodci vytvářející dopravní zácpy u vyhledávaných zajímavostí a v místech soustředěného cestovního ruchu
- ničení a krádeže historických památek a předmětů z veřejného prostranství (jako jsou náměstí, hrady, zámky, kostely apod.)
- zvýšení možnosti negativních sociálních vlivů (alkoholismus, užívání drog atd.) a zvýšení možnosti kriminální činnosti (krádeže, přepadení apod.) zapříčiněné přílivem turistů do venkovského prostoru a trvalým osídlením vesnic chataři, chalupáři, táborníky atd.
- negativní přejímání tradic a zvyků národů a národností a potlačování některých prvků národní svébytnosti

Doporučená literatura

- ČERTÍK, M. a kol. *Cestovní ruch – vývoj, organizace a řízení*. Praha: OFF, 2001, 352 s.
- HESKOVÁ, M. a kol. *Cestovní ruch pro vyšší odborné školy a vysoké školy*. Praha: Fortuna, 2011, 224 s.
- NĚMČANSKÝ, M. *Agroturistika*. Opava: Slezská univerzita, 1996, 158 s.
- PÁSKOVÁ, M., ZELENKA, J. *Cestovní ruch – výkladový slovník*. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj, 2002, 448 s.
- PATOČKA, J. HEŘMANOVÁ, E. *Lokální a regionální kultura v České republice*. Praha 2008.
- POUROVÁ, M. *Agroturistika, možnosti rozvoje a perspektiva v České republice*. Praha 2000.
- SIKORA, J. *Agroturystyka. Przedsiębiorczość na obszarach wiejskich*. Warszawa 2012.
- STŘÍBRNÁ, M. *Venkovská turistika a agroturistika*. Praha: Profi Press, 2005, 68 s.
- ŠKODOVÁ-PARMOVÁ, D. *Agroturistika*. České Budějovice: Ekonomická fakulta, Jihočeská univerzita, 2007, 92 s.
- *Venkovský cestovní ruch, jeho specifika a podmínky pro rozvoj*. Katedra cestovního ruchu, VŠE Praha, 2007, 123 s.